

Kariérne poradenstvo pomáha pri ukončení športovej kariéry

Career Consultancy Is Assisting Athletes During Their Career Transition

Zuzana Sakáčová

Fakulta telesnej výchovy a športu Univerzity Komenského Bratislava, Slovenská republika

Abstrakt:

Autorka venuje pozornosť otázkam, ktoré sú spojené s teoretickým vymedzením problematiky športovej kariéry, kariérneho poradenstva v športe. Predstavuje Athlete Career Program, ktorý oficiálne podporuje Medzinárodný olympijský výbor (MOV) a jeho cieľom je poskytnúť pomoc pri rozvoji profesionálnej kariéry športovcov, podnietiť integráciu športovcov do pracovného procesu počas, i po skončení súťažnej etapy. Proces ukončenia aktívnej športovej kariéry predovšetkým u profesionálnych športovcov je veľmi zložitý a má svoje sociálne, psychologické a právne dimenzie.

Abstract:

The author of this contribution deals with the questions which are close to theoretical delimitation of the sports career task and career consultancy in sports. The author introduces Athlete Career Program which is officially supported by the IOC. Its aim is focused on the help to develop professional career of the athletes, to stimulate integration of the athletes in working process along with and after competition. The process of concluding an active sports career mainly among professional athletes is rather complicated and has its own social, psychological and legal dimensions.

Kľúčové slová: profesionálny športovec, kariéra, športová kariéra, dvojité kariéry športovcov
Key words: professional athlete, career, sports career, double sport career

ÚVOD

Rozhodovanie o budúcej profesii v športe nadobúda nový rozmer, a to v dôsledku závažných spoločenských zmien, ktoré sa uskutočňujú na Slovensku po roku 1989. Diskusia, ako aj teoretické vymedzenie problematiky športovej kariéry, kariérneho poradenstva v športe, a to tak u amatérskych, ale aj profesionálnych športovcov sa na Slovensku otvorila len nedávno. Výnimkou na Slovensku je monografia Lešku (2005), v ktorej autor dokumentuje vplyv športu na socializáciu, v jednotlivých etapách športovej kariéry. Treba uviesť, že v európskom a svetovom prostredí sa venuje dlhodobá pozornosť problematike starostlivosti o športovcov v otázkach kariérneho poradenstva v športe, a to v celom spektre výskumných úloh univerzít, vedeckých športových inštitúcií, ústavov, škôl, športových združení, občianskych združení a iných.

TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

Každý človek sa v určitej etape svojho života rozhoduje o svojej študijnej, neskôr profesionálnej dráhe a vyberá si z ponúkaných alternatív, a to na základe vlastných kritérií. Pojem kariéra v širšom kontexte predstavuje spôsob života a sociálne prostredie, v ktorom trávime väčšinu času dňa, a ktoré sa úzko prelínajú s našim osobným životom. Kariéra je celoživotný proces práce na sebe (Rác, 2000), t.j. proces sebatvorby, ktorý umožňuje udržať sa konkurencieschopnými na trhu práce. Kariéru označuje Bělohlávek (1994) ako profesionálnu dráhu životom, na ktorej človek získava nové skúsenosti a realizuje svoj osobný potenciál. Zdôrazňuje, že profesionálnu kariéru možno chápať ako sled určitých fáz v profesionálnom živote, z ktorých každá má svoju špecifickú funkciu, svoju časovú dimenziu a do istej miery určuje aj obsah, charakter fázy nasledujúcej. Kariéra je úspešná realizácia, postup v profesionálnej činnosti, v zamestnaní, v povolání, vo funkcii a v spoločenskom postavení (Obdržálek, 2004).

Športová kariéra je dráha športovca v športovej disciplíne, ktorá je dôsledkom jeho optimálneho postupu pri realizácii športového výkonu, resp. výkonnosti. Je sprevádzaná osobným uplatnením a postupom v danej športovej disciplíne, pričom je zodpovedajúco hodnotená jeho spoločenským uplatnením. Ukazuje sa, že v ojedinelých prípadoch športovci zmenia druh športu a tak môžu niektorí športovci mať aj „dve“ športové kariéry. Takéto zmeny môžu byť spôsobené aj tým, že niektorí športovci dosiahnu veľké úspechy vo svojom športe a teda aj vo svojej športovej kariére v relatívnom mladom veku a neskôr sa rozhodnú pre iný druh športu. Ďalšie aspekty, ktoré môžu viesť k rozhodnutiu pre vykonávanie iného druhu športu, môžu byť aj finančné problémy a rodinné dôvody, alebo počas vykonávania športu športovci zistia, že ide o nedostatočne lukratívny šport. Častokrát to môže byť striedanie letných a zimných športov, ako je napr. lyžovanie a golf. V profesionálnom športe je takáto dvojaká kariéra takmer nemožná a to vzhľadom na úzku špecializáciu v športe a vykonávanie športovej činnosti počas celého roka.

Kariéra, ktorá nasleduje po ukončení profesionálnej športovej kariéry, je novou časovou dimenziou, novou kariérou. Môže mať súvislosť s predchádzajúcou profesionálnou kariérou, teda športovec sa môže stať trénerom a športovým expertom vo svojom odvetví športu, môže pracovať v profesionálnych organizáciách v oblasti telovýchovy a športu, ako pracovník športových podujatí a športových zariadení, alebo vo funkcii rozhodcu a podobne. Inou možnosťou je, že sa počas profesionálnej športovej činnosti pripravuje na úplne inú, novú profesionálnu kariéru.

Domnievame sa, že proces naplánovania „správnej športovej kariéry“, ako aj proces „ukončenia športovej kariéry“ je zásadným krokom k dosiahnutiu pocitu spokojnosti a kľúčom k dosiahnutiu očakávaných životných štandardov u športovca. Etapy športovej kariéry sa podľa Lešku (2005) čiastočne prekrývajú s etapami životného a rodinného cyklu. V mnohom majú svoje odlišnosti a osobitosti, a v podstatnej miere ich môžu modifikovať. Športovú kariéru rozdeľuje na :

1. prípravnú etapu športovej kariéry
2. etapu vyzrievania športovej výkonnosti
3. etapu vrcholovej športovej výkonnosti
4. etapu ukončenia športovej kariéry

Proces ukončenia aktívnej športovej kariéry je veľmi zložitý a má svoje sociálne, psychologické a právne dimenzie. Sociálne súvislosti sú späté s tým, že športovec stráca svoj sociálny status, sú späté s jeho športovými úspechmi a je nútený zaradiť sa do bežného života. Psychologické dimenzie sú späté so stratou možnosti svojej sebarealizácie prostredníctvom športu, nedokáže čeliť novej konkurencii, stráca obdiv a pozornosť spoločnosti, vytráca sa záujem masmédií, postupne sa na neho zabúda. Právny rozmer ukončenia profesionálnej kariéry je spojený s procesom sociálneho zabezpečenia a to vo forme tzv. „športového dôchodku“. K najdôležitejším subjektom profesionálneho športu patria predovšetkým ich aktéri, profesionálni športovci. V týchto súvislostiach treba uviesť, že ani v jednom zákone pre oblasť športu na Slovensku, od roku 1989 (zákon SNR č. 198/1990 Sb. o telesnej kultúre; zákon č. 288/1997 Z. z. o telesnej kultúre a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov ako aj zákon č. 300/2008 Z. z. o organizácii a podpore športu a o zmene a doplnení niektorých zákonov – v súčasnosti má SR dva platné a účinné zákony, ktoré sa dotýkajú právnej úpravy športu) sa nepodarilo vymedziť právne postavenie profesionálneho športovca. Súčasná úprava na Slovensku považuje za profesionálneho športovca fyzickú osobu, ktorá vykonáva svoju profesiu, ako samostatne zárobkovo činná osoba, ktorá však na vykonávanie tejto činnosti nepotrebuje špeciálne povolenie, licenciu zo strany živnostenského úradu. Preto športovci uzatvárajú profesionálne športové zmluvy „Štatutárne zmluvy“, a to občianskoprávne zmluvy, v zmysle §51 Občianskeho zákonníka, alebo obchodnoprávne zmluvy v zmysle §269 ods. 2 Obchodného zákonníka. Do budúcnosti v aplikačnej praxi možno počítať s osobitnou úpravou pracovnej zmluvy pri vykonávaní športovej činnosti v súlade so Zákonníkom práce, ostatnými všeobecne záväznými právnymi predpismi a s kolektívnou zmluvou, napr. v časti úpravy práv a povinností účastníkov zmluvy, rozvrhovania pracovného času vrátane kontroly jeho dodržiavania, úpravy odmeňovania, zodpovednosti za škodu. V širšom kontexte treba problém faktickej existencie pracovného vzťahu pri výkone športovej činnosti vnímať aj ako základ pre plnenie povinností a vznik práv účastníkov zmluvy v iných oblastiach právneho poriadku, bezprostredne v oblasti bezpečnosti a ochra-

ny zdravia pri práci, v oblasti zdaňovania príjmov, v oblasti zdravotného poistenia a v oblasti sociálneho poistenia (nemocenského, dôchodkového, úrazového, pre prípad nezamestnanosti). Vláda Slovenskej republiky pripravila na rok 2009 návrh legislatívneho zámeru zákona o osobitnom finančnom príspevku športovcom, ktorí sa významnou mierou zaslúžili o športovú reprezentáciu Slovenska (Československa) a to najmä na Olympijských hrách a Majstrovstvách sveta. Predmetom návrhu bola snaha riešiť nepriaznivý dopad sociálneho postavenia športovcov po skončení aktívnej činnosti, na sociálne postavenie a pracovné zaradenie športovcov. Malo ísť o systémové opatrenie a to vyplácaním doživotnej paušálnej mesačnej finančnej čiastky a to v sume trojnásobku životného minima (po predbežných prepočtoch stanovených kritérií by finančný príspevok poberalo v súčasnej dobe 147 športovcov, s požadovanou sumou cca 946.844 eur [28,524 milióna Sk] za rok. Z kapitoly Ministerstva školstva by finančný príspevok poberalo 125 športovcov). Legislatívny zámer zákona o osobitnom finančnom príspevku športovcom vychádzal zo súčasného stavu sociálneho zabezpečenia športovcov v Slovenskej republike, ktoré je veľmi rozdielne. Ako sa uvádza v návrhu, niektorí vykonávajú šport popri zamestnaní, alebo popri štúdiu. Iní sú zamestnaní ako profesionálni športovci v rezortoch školstva, vnútra a obrany. Výška mzdy a sociálneho zabezpečenia v rezorte Ministerstva obrany SR a Ministerstva vnútra SR je rôzna, ale títo športovci po odpracovaní stanoveného obdobia majú nárok na výsluhový dôchodok. V rezorte školstva tento nárok športovcom nevzniká. Návrh legislatívneho zámeru zákona o osobitnom finančnom príspevku športovcom, ktorí sa významnou mierou zaslúžili o športovú reprezentáciu Slovenska (Československa), bol stiahnutý zo septembrového plánu legislatívnych úloh vlády SR na rok 2009 a to na základe zásadných pripomienok štyroch rezortov - Ministerstva financií SR, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstva obrany SR a Ministerstva vnútra SR. Maďarsko a Poľsko takúto formu sociálneho zabezpečenia pre športovcov už má.

Na Slovensku neexistujú sociologické prieskumy a nemáme k dispozícii štatistické údaje, ktoré by špecifikovali, alebo pomenovávali dôvody, ktoré vedú profesionálnych športovcov k ukončeniu profesionálnej športovej kariéry.

Pokúsime sa načrtnúť niektoré z nich :

1. Ukončenie športovej kariéry v čase vyzrievania športovej výkonnosti – zranenie, neuspokojivá výkonnosť, strata formy, nevládnutie odlúčenosti od rodičov napr. v internátnej škole, iné záujmy, demotivácia, problémy s trénerom, preceňovanie sa s výkonmi, rozhodnutie rodičov a iné.
2. Ukončenie športovej kariéry v etape vrcholovej športovej činnosti – zranenie, rodinné problémy, vyhorenie, prechod do iného športu, strata formy a iné.
3. Ukončenie aktívnej športovej kariéry – zranenie, neuzavretie ďalšej profesionálnej zmluvy, vek a iné.

Z uvedeného vyplýva, že športovci v strednom veku musia zmeniť svoju profesionálnu kariéru, čo mnohým spôsobuje veľmi vážne problémy „so začlenením sa do občianskeho života“. Jedným z dôvodov je skutočnosť, že počas vrcholovej kariéry majú obmedzený prístup k vzdelaniu, čo im spôsobuje ťažkosti pri uplatňovaní sa po skončení aktívnej športovej činnosti. Preto sa mnohí po ohlásení ukončenia športovej kariéry opätovne vracajú k vykonávaniu profesionálnej športovej činnosti. Iní, ak dosiahnu určitý stupeň vzdelania vo svojom športe, sa stanú trénermi, alebo funkcionármi v športových kluboch, zväzoch. Niektorí športovci po ukončení športovej kariéry začínajú v novej profesionálnej kariére tam, kde ich rovesníci začínali pred 20 rokmi. Preto v mnohých športových odvetviach športovci vykonávajú svoju profesiu profesionálneho športovca do veku 40 a viac rokov, teda do veku, o ktorom sa ešte prednedávnom hovorilo už ako o „dôchodkovom veku“ športovca. Ako príklad môžeme uviesť mená slovenských, ale aj svetových športovcov, ako sú : Dominik Hašek – 44 rokov, hokejový brankár, ľadový hokej, ČR; Scott Bair – 54 rokov, curling, USA; Elena Kaliská – 37 rokov, vodný slalom, SR; Róbert Pukalovič – 44 rokov, ľadový hokej, SR; George Blanda – 48 rokov americký futbal, USA; Nancy Lieberman – 50 rokov, basketbal, USA; Marcel Sakáč sr. – 38 rokov, hokejový brankár, ľadový hokej, SR; Dara Toresová – 42 rokov, plávanie, USA; Jeannie Longová – 50 rokov, cyklistika, Francúzsko; Haile Satayin – 49 rokov, maratón, Etiópia; Hiroši Hokecu – 67 rokov, parkúrový jazdec, Japonsko; James Tomkins – 42 rokov, veslár, Austrália; Susan Natrassová – 58 rokov, stelba na asfaltové terče, Kanada a ďalší.

EURÓPSKA ÚNIA A KARIÉRNE PORADENSTVO V ŠPORTE

Význam tejto problematiky vyplýva aj z obsahu dokumentu Bielej knihy o športe (2007) a taktiež z návrhov Európskej únie, ktorá odporúča členským štátom:

- zabezpečiť reintegráciu profesionálnych športovcov do trhu práce na konci ich športovej kariéry,
- zohľadňovať potrebu poskytnutia prípravy na „dvojitú“ kariéru, športovú a akademickú, u mladých športovcov od začiatku, s cieľom umožniť profesionálnym športovcom opätovné začlenenie na trh práce po ukončení ich kariéry, s osobitným dôrazom na vzdelávanie najmladších. Preto je nevyhnutný prísnejší dohľad a pravidelné kontroly prípravy, aby sa zaručila kvalita a aby sa zriaďovali vysokokvalitné miestne vzdelávacie centrá, ktoré budú garantom ich morálnych, vzdelávacích a profesionálnych záujmov; považuje za neprijateľné, aby profesionálni športovci mali menej práv ako iní zmluvní zamestnanci, a považuje preto za potrebné, aby profesionálni športovci mohli využívať rovnako široký a transparentný rozsah práv ako iní zamestnanci vrátane práva na uzatvorenie, alebo zamietnutie kolektívnych dohôd a na členstvo v odborových zväzoch a právo obrátiť sa na všeobecné súdy (v stanovisku „Výboru pre zamestnanosť a sociálne veci“, pre „Výbor pre kultúru a vzdelávanie“, k Bielej knihe o športe z 29.2.2008 sa odporúča, aby gestorský výbor zaradil do návrhu uznesenia pre Komisiu, uznať spoločenský a vzdelávací rozmer športu, vyzvať členské štáty, aby prijali všetky nevyhnutné opatrenia, ktoré zabezpečia, že tí športovci, ktorí o to majú záujem, budú môcť po skončení svojej športovej kariéry absolvovať odborné vzdelávanie a prípravu s cieľom odovzdávať svoje skúsenosti a poznatky mladým športovcom a športovkyňam. Je nevyhnutné, aby sa mladí športovci a športovkyne od začiatku vzdelávali tak v oblasti športu, ako aj v akademických predmetoch, pretože sa tým zabezpečí opätovný návrat profesionálnych športovcov na trh práce po skončení ich športovej kariéry. Komisia v týchto súvislostiach odštartovala štúdiu o príprave mladých športovcov a športovkyň v Európe, ktorej výsledky by mohli poskytnúť informácie pre už spomenuté politické opatrenia a programy). Biela kniha o športe uvádza, že sociálny dialóg na európskej úrovni môže zmierniť obavy zamestnávateľov a športovcov a môže zahrňovať aj preskúmanie dohôd týkajúcich sa vzťahov medzi nimi a pracovných podmienok v tomto odvetí.

Aj Európska Charta o športe v čl. 8 „Podporovanie vrcholového a profesionálneho športu“ uvádza, že: 1. Metódy poskytovania primeranej priamej či nepriamej podpory športovcom a športovkyňam, ktorí prejavia výnimočné športové kvality, sa rozpracúvajú v spolupráci s príslušnými športovými organizáciami, aby mohli športovci naplno rozvinúť svoje športové a ľudské schopnosti, pri plnom rešpektovaní ich osobnosti, telesnej a morálnej integrity. Takáto podpora je zároveň zameraná na vyhľadávanie talentov, ich vyvážené vzdelávanie v športových školách, ako aj na bezproblémovú integráciu do spoločnosti vytváraním možností pracovného uplatnenia počas vrcholovej športovej kariéry a po jej skončení. 2. Organizáciu a riadenie profesionálneho športu majú v kompetencii príslušné odborné orgány. Profesionálni športovci majú mať zabezpečené primerané sociálne postavenie a ochranu, ako aj morálne záruky proti všetkým formám zneužitia.

Účastníci XIII. olympijského kongresu v Kodani v októbri 2009 schválili 66 odporúčaní, návrhov a to v piatich tematických oblastiach (Téma 1.: Športovci – Vzťah medzi športovcami, klubmi, federáciami a NOV; 1.1 Ochrana zdravia pri tréningu a súťažiach; 1.2 Spoločenský a profesionálny život športovcov počas a po skončení vrcholového súťaženia; Téma 2: Olympijské hry; 2.1 Ako zabezpečiť, aby olympijské hry zostali prvoradou udalosťou?; 2.2 Olympijské hodnoty; 2.3 Univerzálnosť a rozvojové krajiny; Téma 3: Štruktúra olympijského hnutia; 3.1 Autonómnosť olympijského hnutia; 3.2 Správne riadenie a etika; 3.3 Vzťah medzi olympijským hnutím a zainteresovanými stranami ; Téma 4: Olympizmus a mládež; 4.1 Vývoj smerom k aktívnej spoločnosti; 4.2 Je súťažný šport stále príťažlivý?; 4.3 Športové udalosti pre mládež; Téma 5: Digitálna revolúcia; 5.1 Nový manažment športových práv; 5.2 Ako zvýšiť počet športových divákov ?; 5.3 Komunikácia so zainteresovanými stranami v digitálnom veku). V prvej oblasti „Športovci“ sa odporúča, aby sa všetky riadiace orgány v rámci olympijského hnutia prihlásili k významu spájania športovania a vzdelávania a prioritou by pre ne malo byť vyvinutie programov zameraných na rozvoj mimo športových zručností športovca, tak počas jeho súťažnej kariéry, ako aj po jej skončení.

Dôležitou skutočnosťou v živote športovcov je aj otázka sociálneho zabezpečenia po skončení športovej kariéry a v Slovenskej republike sa jej doteraz nevenovala náležitá pozornosť. Preto bol vypracovaný program profesionálneho zabezpečenia športovcov po ukončení aktívnej športovej kariéry z verejných zdrojov. Slovenský Olympijský výbor nadviazal spoluprácu s profesionálnou agentúrou ADECCO a za jej spolupráce pripravil tzv. program „Athlete Career Program“. Tento program oficiálne podporuje Medzinárodný olympijský výbor (MOV) a jeho cieľom je poskytnúť pomoc pri rozvoji profesionálnej kariéry športovcov, podnietiť integráciu športovcov do pracovného procesu počas i po skončení súťažnej etapy. Jeho cieľom je taktiež podnietiť u zamestnávateľov záujem spolupracovať s ľuďmi disponujúcimi jedinečnými vlastnosťami a kvalitami. V súčasnosti program „Kariérne zabezpečenie športovca“ realizuje Národné športové centrum. Je zameraný na dve hlavné oblasti:

- a) profesionálny rozvoj športovca za účelom podpory a skvalitnenia jeho športovej kariéry v činnostiach, ktoré nesúvisia priamo s tréningovým procesom. Toto skvalitnenie je možné dosiahnuť zlepšením komunikácie športovca s trénerom, kolegami, podporným tímom, funkcionármi, ale aj médiami;
- b) osobnostný rozvoj športovca, ktorý je zameraný na výber a podporu kariéry športovca po ukončení aktívnej športovej činnosti, keď samotná príprava (kariérne zabezpečenie športovca) prebieha ešte počas jeho aktívneho športovania.

Program môžeme chápať ako praktické rady pre hráčov (trénerov), aby získali väčšiu dôveru v seba a boli úspešní po skončení športovej kariéry. Zameriava sa na profesionálny rozvoj športovca a to v nasledujúcich oblastiach :

1. pozitívne športové prostredie – budovanie tímu, pozitívne-assertívne správanie, riešenie konfliktov;
2. výživa a poruchy príjmu potravy, doping, podporné prostriedky v športe;
3. komunikácia s médiami – osobnostné práva na ochranu osobnosti;
4. vystupovanie na verejnosti;
5. osobný marketing – prezentovanie sa firmám, potenciálnym sponzorom. Osobnostný rozvoj športovca formou konzultácií – poradenských služieb a interaktívnych seminárov. Športovci majú možnosť vzdelávať sa v nasledovných oblastiach: 1. plánovanie kariéry – plánovanie času, finančné plánovanie, osobný rozpočet; 2. výber školy a štúdium – sledovanie priebehu štúdia, formy štipendií na Slovensku, štipendia na zahraničných univerzitách, žiadosti a potrebné jazykové skúšky na prijatie na zahraničnú univerzitu; 3. príprava životopisu a sprievodného listu – oficiálne listy – ďakovné, žiadosti napr. o finančnú podporu na sústredenia, súťaže, pozvánky; 4. vhodné zamestnanie a jeho vyhľadávanie, 5. plynulý prechod z aktívnej činnosti do zamestnania (v súčasnosti je program určený pre vrcholových športovcov, ktorí spĺňajú nasledujúce podmienky: vek 17 rokov a starší, reprezentant SR v kategórii junior, resp. senior, alebo na odporúčenie príslušného športového zväzu).

Významnú pomoc pre profesionálnych športovcov zohrávajú športové agentúry, ktoré sa vytvárajú v súčasnosti aj na Slovensku, a ktorých činnosť je zameraná na: 1. manažérsku a poradenskú činnosť – zastupovanie hráčov, uzatváranie a predlžovanie profesionálnych zmlúv, realizáciu prestupov v rámci SR a v zahraničí, plánovanie hráčskej kariéry, sprostredkovanie odbornej lekárskej starostlivosti; 2. scouting – vyhľadávanie talentov, spolupráca zo zahraničnými skautmi pri realizácii medzinárodných prestupov; 3. právne služby – sprostredkovanie právnych služieb v občianskoprávných záležitostiach, sprostredkovanie právnych služieb v trestnoprávných záležitostiach, sprostredkovanie právnych služieb v obchodnoprávných záležitostiach; 4. finančné poradenstvo – vedenie účtovníctva, daňové poradenstvo; 5. reklama a marketing – zaistovanie sponzoringu pre klientov spoločnosti, sprostredkovanie vystupovania klientov v reklame, zaistovanie účasti klientov na akciách spoločenského a športového charakteru; 6. organizovanie stáží pre hráčov aj trénerov v zahraničných kluboch; 7. PR (Public relations – práca s verejnosťou, styk s verejnosťou, vzťahy k verejnosti) a Média: tlačové konferencie a podobne.

Viac ako polovicu svojho aktívneho pracovného života vykonávajú profesionálni športovci profesionálnu činnosť (vek od 15 rokov do...). Počas svojho „športového profesionálneho života“ sú v strede pozornosti fanúšikov, sponzorov, mecenášov, trénerov, celej spoločnosti, štátov. Ich životy, ich profesia, ich práca je pod drobnohľadom, často sú pod tlakom verejnej kritiky, médií. Hodnotí sa ich pracovný výkon, správanie, rodinný život, spoločenský život, píše sa o nich, keď porušia športové, právne, ale aj spo-

ločenské normy. Sú predmetom záujmu, keď ukončia profesionálnu kariéru. Mnohí profesionálni športovci vo svojich spomienkach opisujú svoj život po ukončení profesionálnej športovej kariéry. Uvádzajú, že odísť z tejto profesie je veľmi zložitú. U mnohých sa začali prejavovať psychické, emocionálne a fyzické problémy. Mnohí užívajú drogy, stanú sa z nich alkoholicy, prežívajú vážne rodinné tragédie, rozvádajú sa a mnohí sa pokúšajú spáchať samovraždu. Profesionálnemu športovcovi sa po skončení športovej kariéry môže rozpadnúť motivačná štruktúra osobnosti. Život ukazuje množstvo príkladov, keď športovci počas svojej kariéry i po jej skončení vlastným neuváženým konaním prišli o značné množstvá peňazí, čo je samozrejme ťažko nahraditeľná škoda, a rozpadli sa im kľúčové životné vzťahy, čo je už nenahradiiteľná strata (Gregor, 2006).

Ako povedal predseda Slovenského olympijského výboru František Chmelár, bohatých športovcov je vo svete, ale aj na Slovensku veľmi málo. Len málo je takých, ktorí si dokážu počas svojej športovej kariéry zarobiť toľko, aby mohli z toho žiť celý život. Určite to nie sú atléti, zápasníci, vodní slalomári alebo biatlonisti. Preto myšlienka dôchodkov pre vynikajúcich športovcov je v športovom hnutí stále aktuálna. Mnohí z nich po skončení športovej kariéry sa len veľmi ťažko začleňujú do civilného života a mnohí aj na Slovensku žijú na úrovni chudoby. Vynikajúci československý futbalista Antonín Panenka, ktorý je predsedom Nadácie futbalových internacionálov v Českej republike, na margo diskusie o „športovom dôchodku“ v Česku povedal: *„Naši futbaloví internacionáli žijú bohužel často v ubohých podmienkach a na zašlou slávu už len smutne vzpomínajú. Jejich kluby na ňe poväčšinou zapomínajú, takže kolikrát jsou dojati k slzám, že si na ňe někdo vzpomněl. Posláním Nadace fotbalových internacionálů (založena v roce 1993) bylo a je pomáhat bývalým reprezentantům, kteří ve své době dělali našemu fotbalu dobré jméno, a dnes žijí často pod hranicí životní úrovně. Za patnáct let činnosti jsme takto potřebným rozdali 20 miliónů korun. Těm nejpotřebnějším platíme třeba léčbu, léky, zajišťujeme operace. Svátovi Pluskalovi jsme platili měsíčně 20 tisíc za pobyt v léčebném zařízení. Teď třeba pomáháme Láďovi Novákovi tím, že mu kupujeme léky. Když jeden z nás neměl práci, ostatní nasadili všechny páky, aby byl zase brzy zaměstnaný. Pocit, že je člověk bezcenný a bez zájmu okolí, je totiž hrozný.“* (Panenka, 2008).

Domnievame sa, že veľkú úlohu v tomto projekte môže mať aj Fakulta telesnej výchovy a športu v Bratislave, ktorá vytvára podmienky pre aktívnych športovcov. Sú to napríklad vodní slalomári Ladislav a Peter Škantárovci, strelec Ladislav Gönci, ako aj ďalší vynikajúci slovenskí futbalisti/ky, hokejisti/ky, volejbalisti/ky, basketbalisti/ky, karatisti/ky, zápasníci, vodáci/čky, gymnasti/ky, ale aj športovci z iných športových odvetví, ktorí dosiahli na Fakulte telesnej výchovy a športu v Bratislave najvyššie univerzitné vzdelanie z oblasti vied o športe. Mnohí získali trénerské vzdelanie, ako napríklad olympijskí víťazi bratia Pavol a Peter Hochschornerovci a rad ďalších. Mnohí pokračujú na Fakulte telesnej výchovy v Bratislave v doktorandskom štúdiu. Práve títo športovci môžu byť v budúcnosti vynikajúcimi trénermi a na základe dosiahnutého vzdelania môžu odovzdávať bohaté skúsenosti zo športovej činnosti mladej generácii športovcov na Slovensku.

ZÁVERY PRE ŠPORTOVÚ PRAX

- realizovať, uplatňovať závery Bielej knihy o športe (2007) v oblasti kariérneho poradenstva v športe,
- umožniť športovcom prípravu na „dvojitú“ kariéru, športovú a akademickú,
- dosiahnuť vzdelanie v rámci ISCED 3 (vyššie sekundárne vzdelávanie),
- možnosť získať adekvátne trénerské vzdelanie,
- legislatívne ukotviť sociálne zabezpečenie športovcov (športový dôchodok) pre olympionikov, majstrov sveta.

Možno odôvodnene predpokladať, že zmeny spoločenských i právnych vzťahov so vstupom Slovenska do Európskej únie priniesli výrazné zmeny aj v oblasti vzťahov športu a práva. Pretože máme aj v tejto oblasti veľa neujasnených teoretických, metodických, metodologických, praktických, ale aj legislatívnych a ďalších otázok, je potrebné tejto oblasti venovať náležitú pozornosť.

Literatúra

- BAUMAN, Z. *Kariéra. Sociologické črty*. Praha : Mladá fronta, 1967.
- BĚLOHLÁVEK, F. *Osobní kariéra*. Praha : Grada, 1994. ISBN 80-7169-083-X.
- Biela kniha o športe*. Luxemburg : Úrad pre vydávanie úradných publikácií Európskych spoločenstiev, 2007. ISBN 978-92-79-06563-7.
- ČERNÁK, V., LINHART, J. *Sociologie sportu*. Praha : Olympia, 1986.
- Európska Charta o športe*. Bratislava : Informačná kancelária Rady Európy, 2004. ISBN 80-89141-06-4.
- DOVALIL, J. a kol. *Malá encyklopedie sportovního tréninku*. Praha : Olympia, 1980.
- Európska konferencia „*Výchova prostredníctvom športu*“ [online] 2008 [cit.2009-05-22]. Dostupné na www: <http://www.education-through-sport.eu/sk/>.
- GREGOR, T. *Potenciálne rizikové skupiny osôb pre športovcov* [elektronický optický disk (CD ROM)]. In Sport a kvalita života 2006. Sport and quality of life 2006. Brno : Masarykova univerzita, 2006. - elektronický optický disk (CD ROM).
- HAMERNÍK, P. *Sportovní právo s mezinárodním prvkem*. Praha : Auditorium, 2007. ISBN 978-80-903786-1-2.
- CHARVÁT, M. *Sociální aspekty sportovních aktivit. – 1. vyd.* Brno : Paido, 2002. ISBN 80-7315-029-8.
- JEDLIČKA, J. *Vrcholový sport a regulace v EU*. [online] 2006 [cit.2009-08-15]. Dostupné na www: http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/Sport_EU.pdf.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Otázky sportovního práva*. Praha : Ústav státu a práva AV ČR, 2008. ISBN 978-904024-1-6.
- KRÁLIK, M. *Právo ve sportu*. Praha : C.H.Beck, 2001. ISBN 80-7179-532-1.
- LEŠKA, D. *Sociológia športu*. Bratislava : ICM AGENCY, 2005. s. 103-140. ISBN 80-969268-4-5.
- LEŠKA, D. *Šport ako faktor socializácie osobnosti*. In Acta Facultatis Educationis physicae Universitatis Comenianae, 45. Bratislava : Univerzita Komenského, 2004. s. 115-125. ISBN 80-223-2014-5.
- MÍKA, V. T. *Základy manažmentu*. Virtuálne skriptá. [online] 2006 [cit.2009-07-15]. Dostupné na www: http://fsi.uniza.sk/kkm/publikacie/ma/ma_00.pdf.
- Návrh zmluvy zakladajúcej Ústavu pre Európu*. Luxemburg : UPVUPES, 2005. ISBN 92-824-3115-0 EU.
- OBDRŽÁLEK, Z. a kol. *Organizácia a manažment školstva*. Terminologický a výkladový slovník. Bratislava : SPN. s. 137, 2004. ISBN 80-10-00022-1.
- OLEJÁR, M. *Športová kariéra*. [online] 2007 [cit.2009-08-22.]. Dostupné na www : <http://www.ys.sk/heslo/makrocycklus>.
- PANENKA, A. *Muž, který rád rozdává štěstí*. [online] 2008 [cit.2010-01-22]. Dostupné na www: http://www.eurofirma.cz/slideshow/archiv_soubor1124.pdf.
- PERÚTKA, J. a kol. *Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu*. Bratislava : Obzor. 1980.
- PICHŇA, J. *Sociológia práce*. Bratislava : Práca, 1978.
- Pripomienky k legislatívnemu zámeru zákona o športe*. [online] 2007 [cit.2009-05-15]. Dostupné na: [www:http://www.klub500.sk/klub500/home.nsf/page/6C68ADED6747D03DC12572910026C7BA?OpenDocument](http://www.klub500.sk/klub500/home.nsf/page/6C68ADED6747D03DC12572910026C7BA?OpenDocument).
- Plánovanie kariéry*. [online] 2009 [cit.2009-06-24]. Dostupné na www : <http://jobs.sk.hudson.com/node.asp?kwd=kariera-planovanie>.
- RÁC, I. *Kvalifikácia, vzdelanie a sloboda profesnej kariéry*. [online] 2000 [cit.2009-06-24]. Dostupné na www : <http://web.tuke.sk/anta/kariera.htm>.
- SAKÁČOVÁ, Z. *Právne aspekty integrácie slovenského športu do Európskej únie*. In ACTA FACULTATIS EDUCATIONIS PHYSICAE UNIVERSITATIS COMENIANAE, Publicatio XLII, Bratislava : Univerzita Komenského, 2001. s.129-137. ISBN 80-223-1694-6.
- SAKÁČOVÁ, Z. *Limits of athlete's claim enforcement / Social dimensions of sport and recreation development in Central European countries*, Bratislava : Národné športové centrum a Fakulta telesnej výchovy a športu UK, 2007 s. 137-146. ISBN 978- 969-702-0-9.
- SAKÁČOVÁ, Z. *Uplatňovanie práv detí v športe a ich ochrana v pracovnom práve*. Sport a kvalita života 2008. Sport and quality of life 2008, Brno : Masarykova univerzita, 2008, s. 1–10. ISBN 978-80-210 4716-7.

SAKÁČOVÁ, Z. *Aplikácia medicínskeho práva na šport*. Bratislava : FIDAT, 2009. ISBN 978-80-969504-4-7.

SAKÁČOVÁ, Z. *Kariérne poradenstvo v športe*. In: *Amaterizmus a profesionalizmus v športe*. Bratislava : Mačura - PEEM. 2009, s.32-42. ISBN 978-80-8113-017-5.

SEKOT, A. *Šport a spoločnosť*. Brno : Paido, 2003. ISBN 80-7315-047-6.

SLUKA, T. *Profesionální sportovec (právní a ekonomické aspekty)*. Havlíček Brain Team, 2007. ISBN 80-903609-5-5.

Stanovisko Výboru pre zamestnanosť a sociálne veci pre Výbor pre kultúru a vzdelávanie k Bielej knihe o športe (2007/2261(INI)) [online] 2007 [cit.2009-06-24]. Dostupné na www: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/ad/711/711033/711033sk.pd.

Záver a odporúčania XIII. olympijského kongresu v Kodani. [online] 2009 [cit.2009-06-24]. Dostupné na www: <http://www.olympic.sk/olympijsky-kongres.html>.

Zákony:

Ústava SR - zákon č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov

Zákon NR SR č. 288/1997 Z.z. o telesnej kultúre a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov

Zákon NR SR 213/1997 Z.z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov

Zákon č. 300/2008 Z. z. o organizácii a podpore športu a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon NR SR č. 479/2008 Z. z. o organizovaní verejných telovýchovných podujatí, športových podujatí a turistických podujatí a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Vyhláška MŠ SR 542 z 25. novembra 2008 o postupe pri vykonávaní dopingovej kontroly a pri nakladaní s odobratými biologickými vzorkami športovca

Vyhláška MŠ SR 444 z 27. októbra 2008 o akreditačnej komisii pre oblasť telesnej kultúry a o Jednotnom vzdelávacom systéme odborníkov v športe Slovenskej republiky

Zákon č. 29/2009 Z. z. Úplné znenie zákona č. 288/1997 Z. z. o telesnej kultúre a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov a Zákon č. 433/2008 Z. z. o zvýšení výsluhových dôchodkov zo sociálneho zabezpečenia policajtov a vojakov v roku 2008